

Світаноюк

№ 1 (610) Додаток «Нашого слова» № 8 для дітей СІЧЕНЬ-ЛЮТИЙ 2025 РОКУ

PL ISSN 0239-5460 Numer indeksu 366609

Тяя Головчак — народжена у Кракові 8 квітня 2024 року о 09:52 — 52 сантиметри та 2860 грамів ваги

«ШЕВЧЕНКО І ПОЛЯКИ»

Про маловідому працю шевченкознавця — Павла Зайцева

Дорогі Школярі!

Українці в Україні та світовій діаспорі знають про Тараса Шевченка досить багато. Також і ми, українці у Польщі, кожного року беремо участь у концертах та інших заходах, організованих на честь Кобзаря. Учителі української мови у Польщі намагаються переказати своїм учням усе важливе й цікаве про життя та творчість нашого великого поета й художника. Але є ще теми, яким варто приглянутись ближче — наприклад: Шевченко і поляки, Шевченкові місця пам'яті у сучасній Польщі тощо.

Сьогодні, в активний спосіб, хочу зацікавити Вас шевченкознавством. Це галузь науки, яка займається вивченням життя, творчості та діяльності Тараса Шевченка. Ця дисципліна включає роботу багатьох дослідників, які аналізують архівні документи, публікації, критичні статті та інші матеріали, пов'язані з Кобзарем.

Так, у наш час, маємо в Україні і світі заслужених шевченкознавців... Вони працюють в академіях наук, інститутах, університетах чи музеях. Деякі з них (які багато років займалися науковою та викладацькою роботою) народилися у Польщі, наприклад, проф. Стефан Козак (Варшавський університет), проф. Володимир Мокрий (Ягеллонський університет), проф. Григорій Грабович (Гарвардський університет). На мою думку, варто також зацікавитись одним із найвидатніших шевченкознавців ХХ століття, який родом з України, але перед Другою світовою війною жив і працював у Польщі. Це проф. Павло Зайцев.

Павло Зайцев народився у 1886 році в Сумах. Цього року, у вересні, минає 60-та річниця смерті професора. В Україні займався літературною, громадською та культурною діяльністю, був членом Центральної Ради, начальником культурно-освітнього відділу Армії УНР.

Від 1921 року Павло Зайцев проживав у Варшаві. Викладав українську мову та історію мови у Варшавському університеті (1921–1939), співпрацював з Українським науковим інститутом у Варшаві (цей Інститут був заснований з ініціативи українських учених у 1930 році

і працював успішно до 1939 року). У 1938 році Зайцев був обраний дійсним членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка.

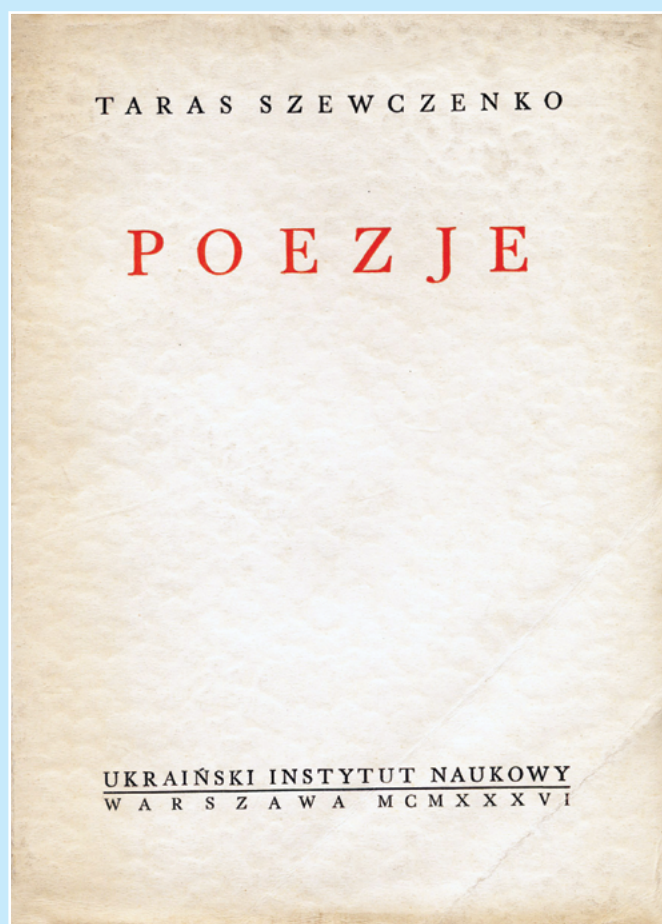
У 1934–1939 роках у Варшаві Павло Зайцев підготував повне видання творів Тараса Шевченка у 16-ти томах (вийшло 13 томів, разом із листуванням поета, щоденником, перекладами його творів на інші мови, зокрема і на польську). Окремий том (XIII), присвячений зв'язкам Шевченка з поляками, авторства Павла Зайцева. Написана проф. Павлом Зайцевим велика біографія *Життя Тараса Шевченка* була запланована як перший том цього багатотомного видання. Друк книги завершили у Львові у 1939 році, саме тоді, коли Галичину зайняли більшовики і вони відразу сконфіскували видруковані аркуші. Лише кілька примірників потрапило на Захід. Завдяки тому можливе було видання у 1955 році і пізніше перевидання. На щастя, книга проф. П. Зайцева доступна тепер також в інтернеті (Київ, вид. «Обереги» 2004, 481 сторінок).

Із 1941 року Павло Зайцев жив у Німеччині, де працював директором Інституту шевченкознавства при Українській вільній академії наук, був професором Українського вільного університету (Мюнхен).

Проф. Павло Зайцев є автором наукової розвідки (літературного дослідження) *Шевченко і поляки*, яка опублікована польською мовою. Працю професора *Szewczenko i Polacy* можна було прочитати на сторінках часопису „Biuletyn Polsko-Ukraiński” (Warszawa 1934, nr 10), який виходив у Варшаві у 1932–1938 роках. Цей ілюстрований тижневик уважався важливим джерелом знань для польського читача про історію та українську культуру. Розвідка *Szewczenko i Polacy* була надрукована в бюлетені в ювілейний (1934) рік Кобзаря і була це перша її публікація. Десятий номер тижневика за 1934 рік був повністю присвячений 120-річчю від дня народження Тараса Шевченка. Того ж року розвідка вийшла окремою книжкою (Biblioteka „Biuletynu Polsko-Ukraińskiego”, Paweł Zajcew, *Szewczenko i Polacy*, Warszawa 1934) — 84 стор., багато ілюстрована.

Працю проф. Павла Зайцева *Szewczenko i Polacy* я прочитала недавно — у січні 2025 року. Вона є ґрунтовним дослідженням — вдумливим і глибоким. Можна довідатися з неї багато важливого, прочитати про те, що для нас незнане, мало знане або нове. Розвідка вийшла польською мовою у Варшаві у міжвоєнному періоді, тому довгий час не була відома читачам в Україні. Також багато вчителів української мови з Польщі не знають її, бо не пощастило почути про неї навіть під час навчання в університеті. Якщо Вас цікавить історія української літератури, варто прочитати цю розвідку...

Хочу запропонувати Вашій увазі ще одну цікаву публікацію: збірник перекладів колективу перекладачів: *Taras Szewczenko POEZJE* (pod redakcją Pawła Zajcewa, wyd. Ukraiński Instytut Naukowy, Warszawa 1936). У цій книжці, яку можна знайти в інтернеті, багато цікавих перекладів Шевченкових творів на польську мову. Дуже цінними є переклади на польську мову, які виконав український педагог і письменник — Богдан Лепкий, професор Ягеллонського університету в Кракові.

Ми, українці у Польщі, не раз чули, що Тарас Шевченко був у Варшаві, знав польську мову, мав друзів-поляків. Також проф. Павло Зайцев у своїй книзі *Життя Тараса Шевченка* пише про перебування 16-літнього Тараса у Варшаві, який прибув там із Павлом Енгельгардтом у 1829 році. Автор книги пише також, що Енгельгардт, за порадою, віддав Тараса на науку до видатного варшавського митця — маляра Франца Лампі. У своїй книжці Павло Зайцев написав і про те, що коли почалося повстання (1830 року) Енгельгардт покинув Варшаву, а утікаючи, не зміг забрати всіх своїх слуг. У Варшаві залишився також молодий Шевченко. Але як довго вчився Тарас у художника Лампі, автор книжки не пише... Можливо, що коротко.

У наш час маємо у Варшаві гарний пам'ятник молодому Тарасові Шевченку.

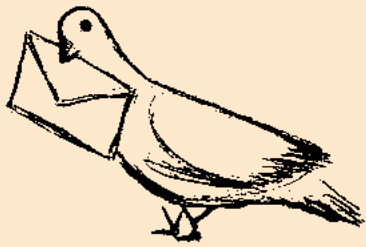
Якщо нас цікавлять життя та творчість Тараса Шевченка, читаймо теж статті й книжки видатних шевченкознавців XXI століття. Варто пізнати погляди інших учених. Сучасні наукові дослідження багаті на нові факти, відкриття та аналізи... Шевченкові слова — були і є актуальні. Тараса Шевченка люблять і шанують українці на всіх континентах. Тому так успішно розвивається шевченкознавство. Тому теж так часто звертаємося до його творчості і завжди щиро згадуємо його ім'я в Україні, Польщі та цілому світі!

Завдання:

- ★ Прочитайте наукову розвідку проф. Павла Зайцева *Szewczenko i Polacy* (вона доступна в інтернеті; розвідка досить довга, тому виберіть та прочитайте її фрагмент/фрагменти).
- ★ Вивчіть напам'ять *Заповіт* Тараса Шевченка та переклад цього твору на польську мову (*Testament*, переклад Богдана Лепкого).
- ★ Спробуйте знайти ще переклад *Заповіту* на польську мову авторства Леона Пастернака (Leon Pasternak).

Ярослава Кобилко
Світлина з мережі

«СВІТАНКОВА» ПОШТА

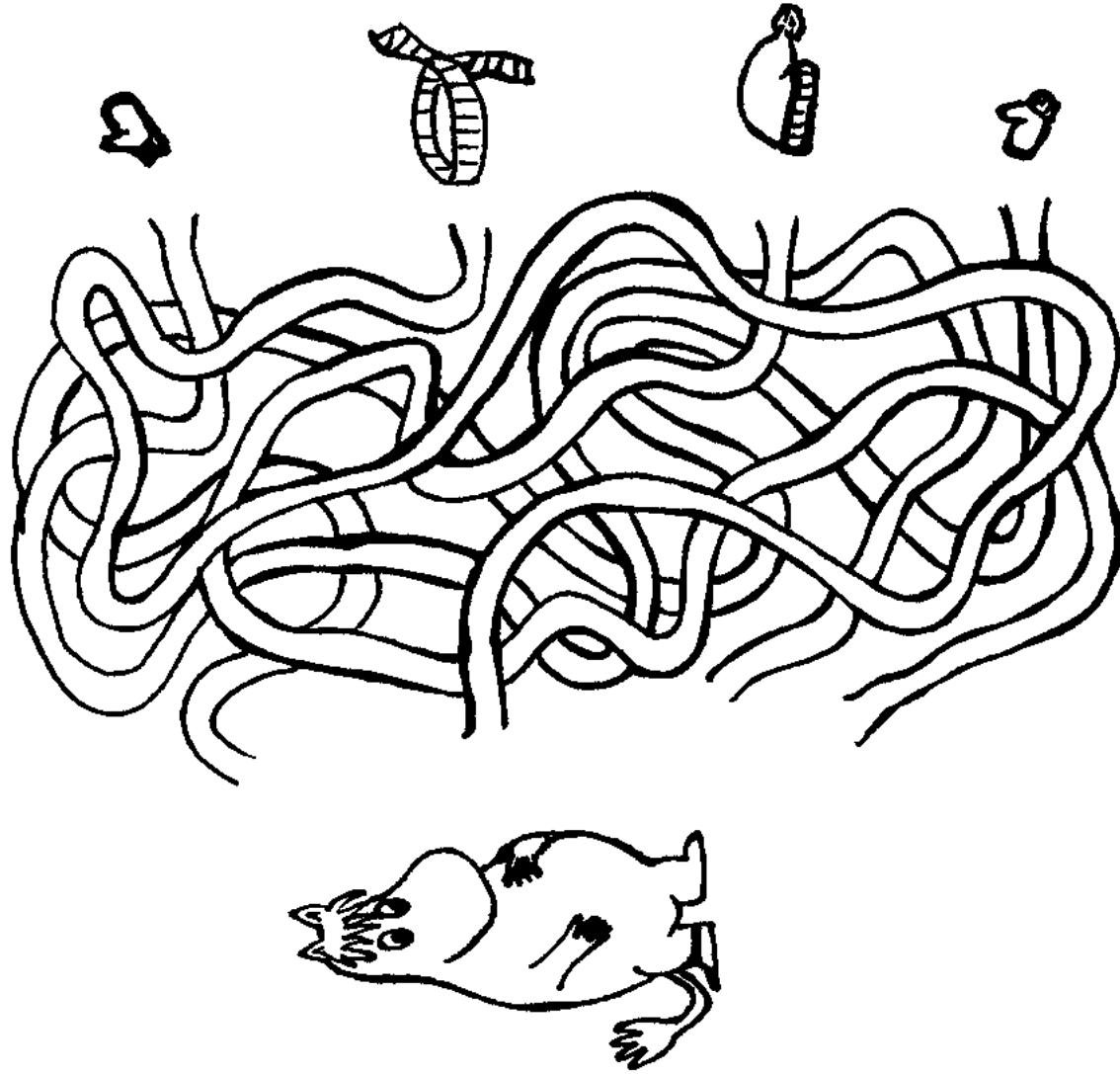
ТЕТЯНА СЛОЙКА
СВІТЛИНИ: АВТОРКИ

День Святого Миколая: єдність традицій та любов до Батьківщини

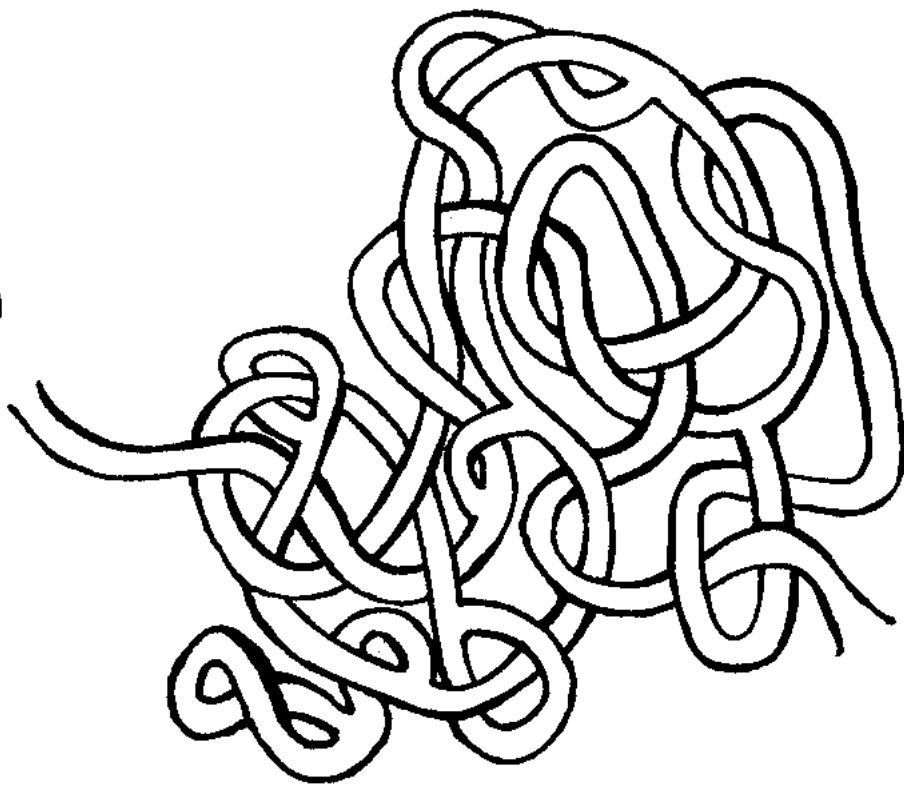
День Святого Миколая — це свято, яке завжди асоціюється з теплом, добротою та вірою у диво. Під час війни всі заходи для дітей стають не просто святом чи освітньою подією. Вони перетворюються на інструмент, який формує стійке покоління, готове берегти свою країну, підтримувати одне одного та будувати мирне щасливе майбутнє. До слупської домівки Миколай завітав у неділю 8 грудня. Діти з Пункту навчання української мови мали можливість проявити свої таланти у театральному дійстві-інсценізації казки *Колобок* та патріотичних віршах до Чудотворця, в яких висловлювали любов до України і просили мирного неба. Війна змінює життя кожного з нас, але особливо вона впливає на дітей, які стикаються з новими реаліями та викликами. Саме в такі складні часи проведення патріотичного заходу на День Святого Миколая набуває особливого значення.

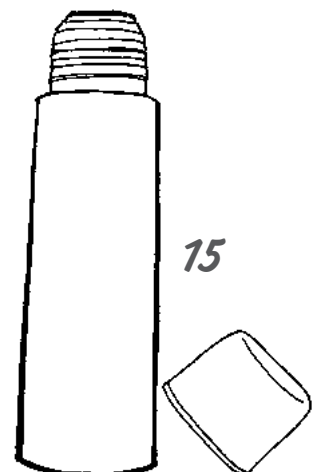
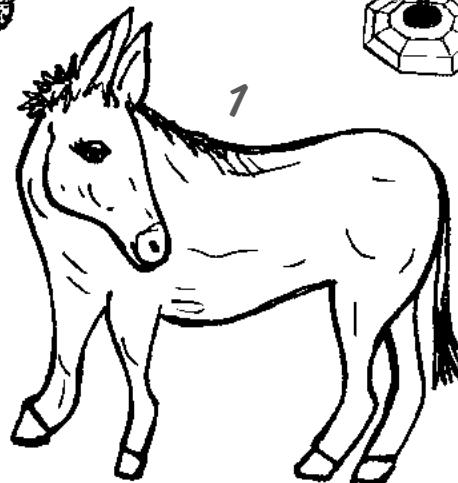
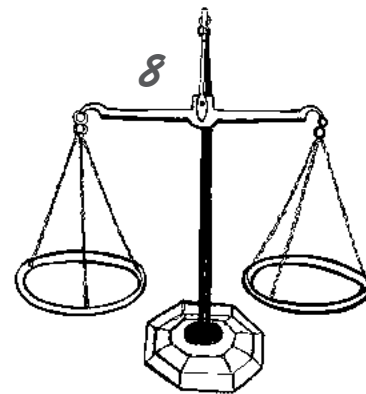
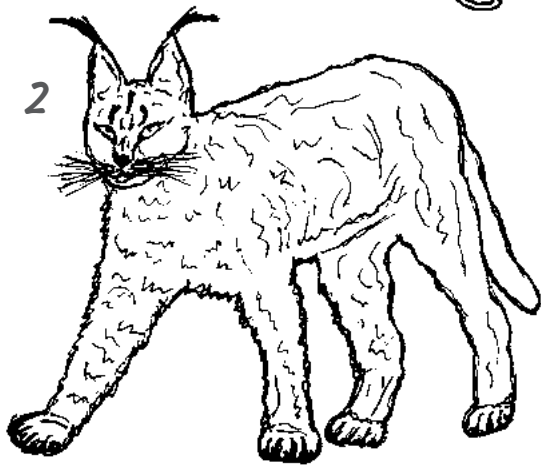
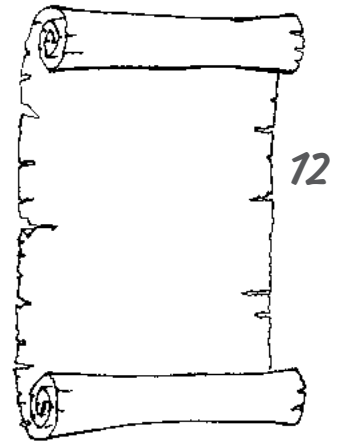
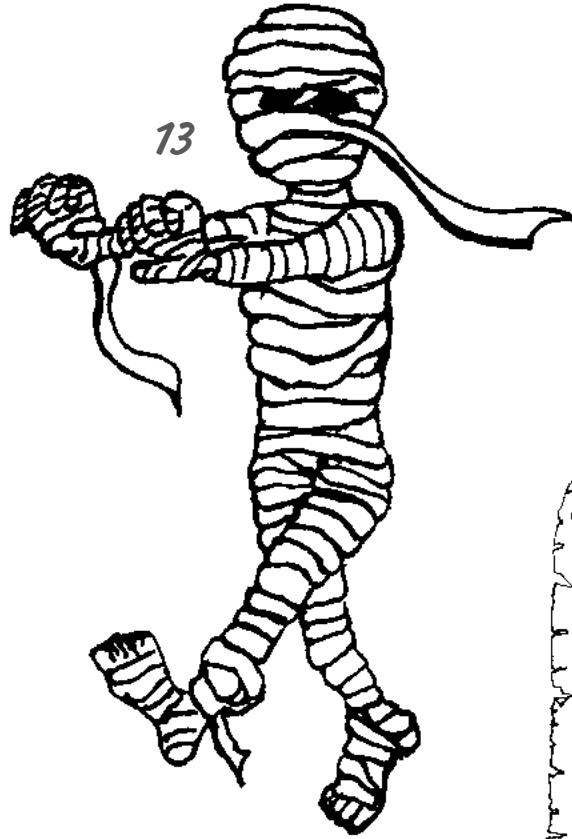
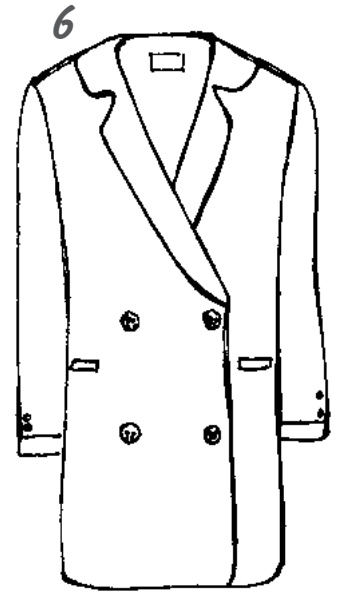
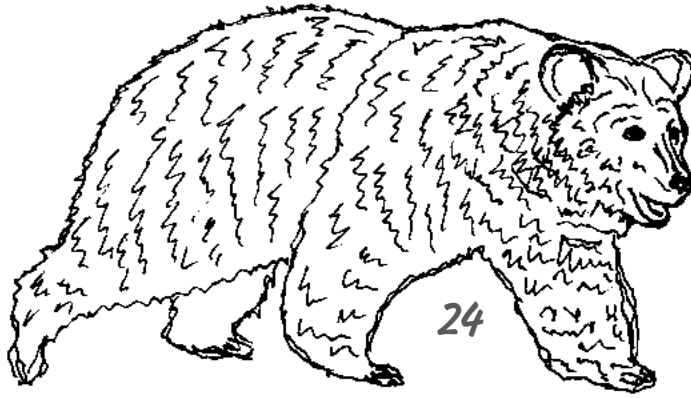

Хропся хотіла би вийти на вулицю, але там холодно й сніжно, вона
десь загубила свій теплий одяг. Допоможіть їй знайти його і позначте
кольорами «доріжку» до шапки, шарфа і кожної рукавички. ☺

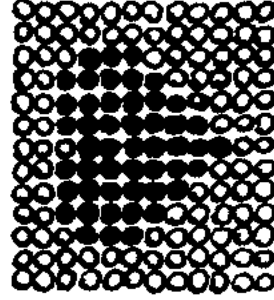
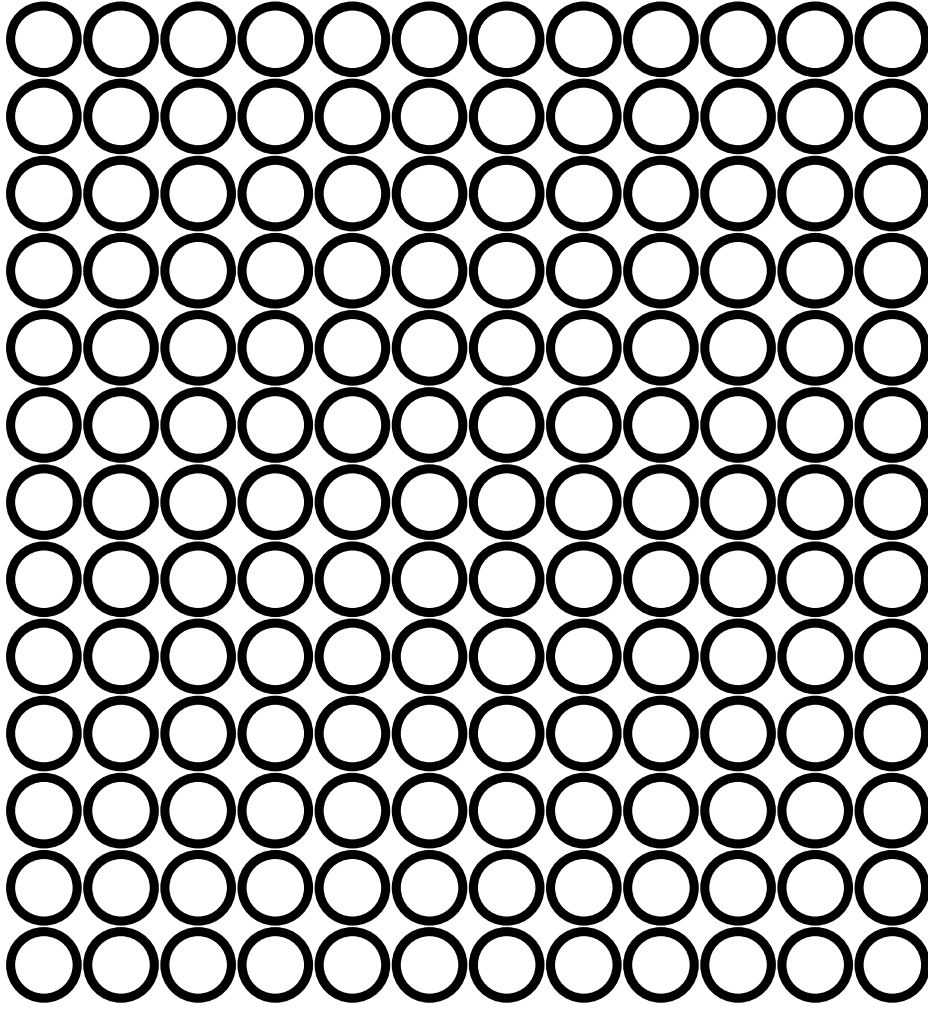

Дівчинка хоче з'їхати на лижах зі схилю, познач кольором її
маршрут, щоб вона не заблукала в цьому слаломі. ☺

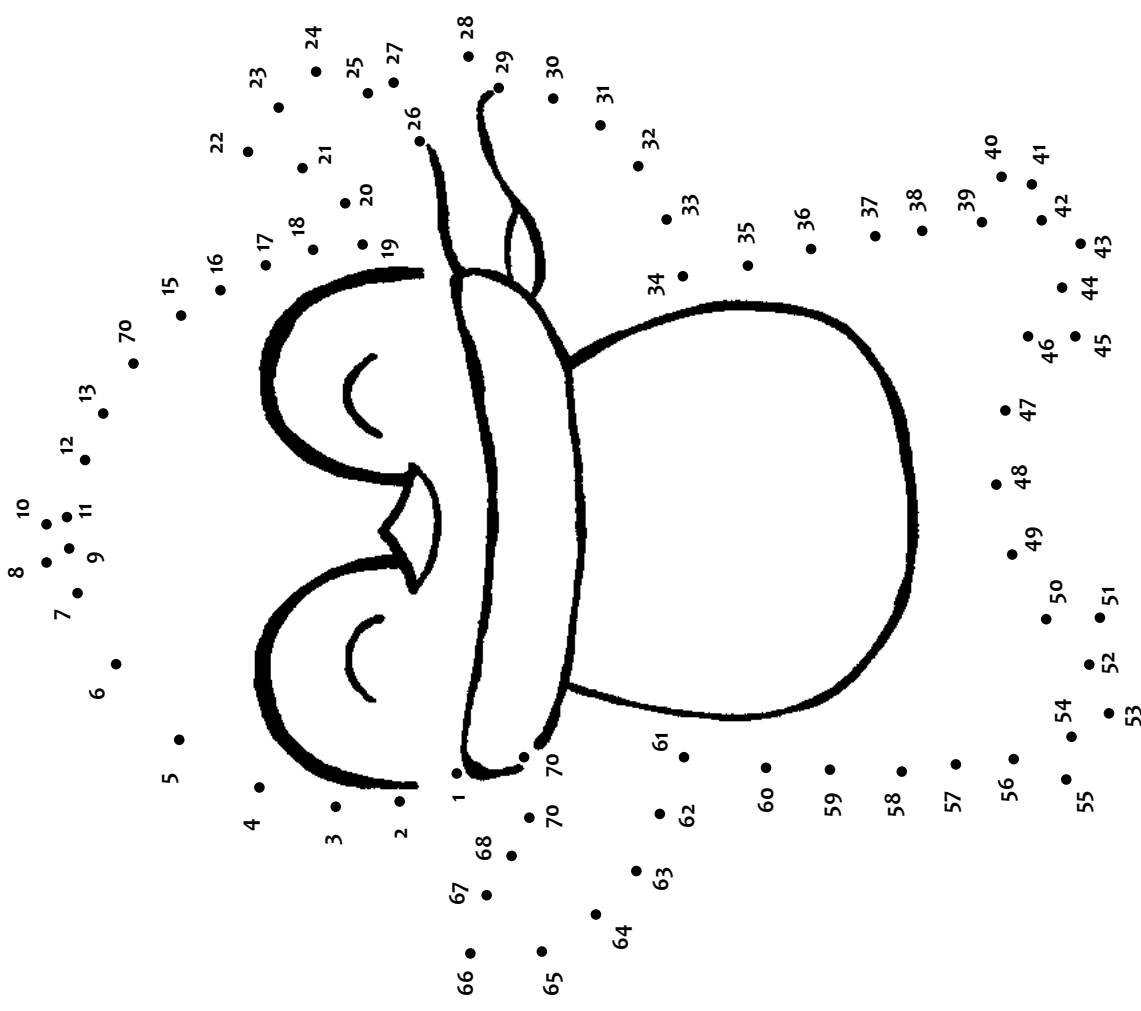

Розфарбуй на червоно або рожево поля згідно зі зразком (так, як на маленькому малюнку). 😊

Поєднай рискою крапки згідно з послідовними цифрами. Розфарбуй рисунок. 😊

Шевченкові місця у Польщі

Наближаються чергові роковини найвидатнішого українського письменника Тараса Шевченка. З цієї нагоди пропоную поринути (не)існуючими Шевченковими місцями у сучасній Польщі, а їх тут чимало, мабуть, і не всі Вам відомі.

Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України подає, що у світі нараховано 1384 пам'ятники. Із них в Україні налічується 1256 монументів, а 128 — у 35-ти країнах світу. Можете їх усіх переглянути за цим сайтом: <https://shevchenko.glg.in.ua>. У Польщі маємо їх два — у Білому Борі та Варшаві, а ще є сквери та вулиці. Але все по порядку.

Нашу подорож почнемо зі столиці Польщі — Варшави у Мазовецькому воєводстві. Тут на перетині вулиць Говорка, Спацерової і Хоцимської знаходиться сквер Тараса Шевченка, у центрі якого стоїть пам'ятник поетові. Зображений поет 16-річним юнаком у сюртуці з малярською папкою та свічкою в руці. Монумент був установлений в березні 2002 року завдяки зусиллям тодішнього посла України у Польщі Дмитра Павличка, при сприянні Об'єднання українців у Польщі. Запроєктував і виготовив його український скульптор Анатолій Куц, а п'єдестал пам'ятника виконав польський архітектор Баль-

два кам'яні аркуші зі словами з вірша *До поляків*. На будинку № 28 при вулиці Хоцимській висить табличка з візерунком Шевченка. Табличка є частиною Муніципальної інформаційної системи (MSI) м. Варшава.

Другою зупинкою буде містечко Білий Бір, яке розташоване у східній частині Західнопоморського воєводства. На невеликому кургані 22 вересня 1991 року в районі гуртожитка поблизу місцевого українського ліцею відкрито пам'ятник Тарасові Шевченку. Монумент має форму козацького хреста. Автором його є Анатолій Ігнаценко, а виконав пам'ятник у Києві скульптор Василь Бородай. У містечку знаходиться також Початкова школа та І Загальноосвітній ліцей, названі на честь Тараса Шевченка. Початкову школу названо на честь поета у 1961 році.

Світлина з мережі

тазар Брукальський. На підніжжі пам'ятника українською та польською мовами видніють

Світлина з мережі

Над Балтійським морем розташоване велике місто Гдиня. Це вже Поморське воєводство. Рішенням Міської ради Гдині № XXXIV/780/09 від 26 серпня 2009 року одна з вулиць має назву Тараса Шевченка. Вулиця знаходиться на кварталі Хважно-Вічліно. Довжина вулиці майже 800 метрів.

Тепер ідемо до столиці Вармії та Мазур — Ольштина. Поблизу центру міста, у кварталі

Подлесна, знаходиться вулиця Тараса Шевченка. Довжина її майже 580 м. Причетним до надання назви вулиці був голова Ольштинського відділу ОУП Степан Мігус. Рада міста Ольштина прийняла рішення № XIV/157/07 про надання одній із вулиць імені Тараса Шевченка 29 серпня 2007 року. На стіні будинку № 1, який на вулиці Шевченка, у 2011 році встановлено меморіальну дошку. Виготовлена вона з чорного мармуру, на якому з бронзи зображений барельєф Шевченка, поруч із барельєфом українською та польською мовами розміщені уривки вірша поета *Полякам*.

Тепер поїдемо до столиці Люблінського воєводства — Любліна. Сквер Тараса Шевченка в ньому розташований на перехресті вулиць Руської та Підзамче, що у центрі міста. Українське товариство виступило з ініціативою вшанування Кобзаря в Любліні, називаючи його іменем вулицю чи площу в березні 2010 року, подавши відповідну заяву до Міської ради. Ім'я Тараса Шевченка надано площі 31 травня 2012 року (рішення Ради міста № 460/XXI/2012).

Ольштин, 2022; щороку збираємося з дітьми з місцевого пункту навчання української мови, кладемо квіти, читаємо вірші, співаємо; світлина Збігнева Піщачо

У 2016 році була спроба змінити назву, але Міська рада відхилила цей внесок.

Наша подорож триває. Зупинка у місті Катовіце — адміністративний центр та найбільше місто Сілезького воєводства. Вулиця Тараса Шевченка розташована в кварталі Заленже. Її назва надана 27 березня 1953 року рішенням Міської національної ради № V/14/53. Довжина вулиці 115 м.

Чергова зупинка в нашому маршруті — Вроцлав, столиця та адміністративний центр Нижньосілезького воєводства. В мікрорайоні Псяче поле-Завідаве знаходиться вулиця Тараса

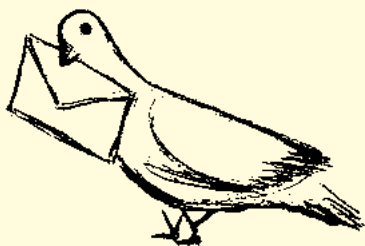
Шевченка. Довжина вулиці майже 2 км. Назва надана рішенням Міської національної ради м. Вроцлав № 115 від 22 грудня 1952 року.

Остання зупинка: Лігниця — місто у Нижньосілезькому воєводстві. Ініціатором надання вулиці назву Шевченка стало місцеве ОУП. Колишні частини вулиці Панцерної від вул. Хойновської до вул. Лютничої перейменували на вулицю Тараса Шевченка (рішення Ради міста № XXXIV/301/09). Урочисте відкриття вулиці відбулося 17 жовтня 2009 року. Шевченкова вулиця завдовжки 313,2 м.

Серед міст Польщі слід згадати і Перемишль у Підкарпатському воєводстві. До Другої світової війни на мурах чоловічої гімназії висів барельєф Тараса Шевченка, згодом зберігав його Володимир Пайташ, а тепер висить у кабінеті директора перемишльської «Шашкевичівки». З 30-их по 50-ті роки ХХ століття у Перемишлі існувала вулиця Шевченка (сьогодні це вул. Кармеліцька), але прийшов рік 1984 і назву викреслено з карти міста. До сьогодні не вдається повернути її історичної назви. Перемишль, це приклад того, як бурхливою може бути історія з іменем Тараса Шевченка.

Колись на стіні готелю «Саскі» у Кракові на вулиці Славковській висіла таблиця з Тарасом Шевченком, але здемонтували її комуністи. У місті Познань у 2022 році була спроба надати назву Шевченка одній із вулиць кварталу Єжице, але не вдалося. Невелике село Лютовиська у Підкарпатському воєводстві у 1944–1957 роках іменувалося Шевченко. З назви сліду до сьогодні не залишилося. Прикладів таких багатьо, але це вже інша історія...

Дорогі читачі, щоб Ви запам'ятали ці місця, буде завдання для Вас: створіть проєкт або карту Польщі з усіма вказаними вище місцями.

«СВІТАНКОВА» ПОШТА

МИРОСЛАВА ЧЕТИРБА-ПІЩАКО

СВІТЛИНИ: АВТОРКИ

У ГОСТІ ДО СВЯТОГО МИКОЛАЯ

У період Різдвяних свят ансамбль «Сузір'ячко» з Ольштина разом із батьками та художнім керівником Дарією Булкою-Бзіль завітали у гості до чарівної Резиденції Святого Миколая, що знаходиться у Кентшині. Це особливе місце, де можна провести майстер-класи з виготовлення ялинкових прикрас. Подорожі сприяли погодні умови, бо напередодні насунулася зима, яка гарно вписалася у святкову атмосферу поїздки. Діти були у захваті від казкової країни св. Миколая, де кожне приміщення — це барвисте буйство кольорів, де все навколо дихає передчуттям свята.

Усім обов'язково запам'ятався помічник Чудотворця Миколая, веселий Ельф — наш гід по музею ялинкових прикрас. Виявилося, що напередодні наш Ельф відсвяткував своє 80-річчя. З цієї нагоди діти заспівали йому «Многая літа». Візит розпочався з веселого уроку з правил безпеки під час надування ялинкових кульок. Після таких інструкцій, кожен міг самостійно надуть ялинкову кульку або серце і ведмедика, потім прикрасити їх на свій смак і забрати додому. Кращою розвагою, не лише для дітей, була можливість «покататися» на спинах механічних тварин. Діти мали можливість особисто познайомитися з господарем казкової країни св. Миколаєм і задалегідь написати листа з бажанням

стосовно подарунків на наступний рік. Наостанок усі відвідали крамничку, де кожен міг придбати ялинкові прикраси.

Діти отримали море вражень та позитивних емоцій від зустрічі, а повертаючись додому виявили свою радість у веселому, дружньому колядуванні. Задум відвідати канцелярію улюбленця дітей — це ініціатива батьків, які користаються різноманітними можливостями подарувати дітям незабутнє свято.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ

Для просування ідеї незалежної України та популяризації української музичної культури за кордоном понад сторіччя тому було створено «Українську республіканську капелу» на чолі з диригентом Олександром Кошицем. У часи, коли російські більшовицькі війська без оголошення війни поновили наступ на Україну, за ініціативи глави Директорії УНР Симона Петлюри, український хор відряджався для поширення ідеї

культурного й політичного суверенітету України на міжнародній арені. Нова «культурна» чи «закордонна армія» Петлюри мала прорвати російську інформаційну блокаду в Європі та заявити, що Україна — не Росія, що український народ з його прадавньою національною культурою має право на окреме культурне і політичне життя.

Український державний університет міста Кам'янця було обрано місцем репетицій хорової капели, яка у перші місяці 1919 року почала виступати на Поділлі, Станіславщині, Закарпатті,

де остаточно сформувала склад учасників та творчий репертуар. А 24 березня «Українська республіканська капела», яка вже складалася з майже 80-ти осіб, вирушила на гастролі за кордон.

До кінця липня 1920 року капела концертувала з великим успіхом у країнах Європи — у Чехословаччині, Австрії, Швейцарії, Франції, Бельгії, Голландії, Англії й Німеччині.

Згодом вона розділилась на три частини. Основна частина під проводом О. Кошиця переїхала до Польщі, створила у Варшаві Український національний хор і взимку 1921 року розпочала нове турне європейськими країнами. У вересні 1922 року ансамбль вирушив на гастролі до США. У Сполучених Штатах український хор дав 138 концертів, а згодом близько 900 концертів — у Бразилії, Аргентині, Уругваї, на Кубі. За п'ять із половиною років світових гастролей співочий колектив з України відвідав 17 країн світу, понад 200 міст на трьох континентах, охопивши сотні тисяч слухачів.

Улюбленими творами в репертуарі стали народні пісні, колядки, щедрівки в обробці видатних українських композиторів Миколи Леонтовича,

Миколи Лисенка, Кирила Стеценка та інших. Слухачі у різних країнах уперше почули *Щедрика*, який здобув популярність. Диригент найвідомішого чеського хору Ярослав Кржічка написав про шалений успіх капели за кордоном: «Українці прийшли і перемогли...». Королева Бельгії казала захоплено: «Вперше в житті таке чую. Мої симпатії на боці вашого народу». Хоча 100 років тому це не допомогло Українській Народній Республіці знайти надійних союзників та вижити, хорова капела продемонструвала світу високу музичну культуру України і стала живим свідченням самостійності українського народу.

Нині, у XXI столітті, коли російські війська знову вторглися без оголошення війни та продовжують просуватися вглиб України, найкращі українські співаки разом із дитячими хоровими та музичними колективами і кадровими дипломатами докладають неабияких зусиль, щоб протистояти російській пропаганді за кордоном. Переможці «Євробачення», лауреати численних американських та міжнародних конкурсів акапельних гуртів, а також відомі оперні виконавці поширюють на міжнародній арені знання про Україну, її культуру та традиції. Дорослі і маленькі артисти знову знайомлять слухачів по всьому світу з народними піснями, колядками та щедрівками в обробці українських композиторів. Наново у різних країнах лунають *Бог народився, Добрий вечір, тобі, пане господарю, Небо і земля нині торжествують*, легендарний *Щедрик*...

У надскладний час відстоювання українцями незалежності зі зброєю в руках такі концерти підсилюють самоідентифікацію й усвідомлення себе нацією із багатьма здобутками. Водночас вони презентують Україну за кордоном як країну з глибокою, багатогранною і самобутньою культурою, яка прагне вистояти і мати гідне майбутнє.

Алла Кирда-Омелян

Світанок — додаток «НС» для дітей
Відповідальна редакторка: Катерина Сень
Малюнки: Катерина Степан

Адреса редакції:
«СВІТАНОК» ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa
Електронна пошта: switanok@nasze-slowo.pl

Dodatek „Switanok” dofinansowano ze środków Budżetu Państwa.